

REJSTŘÍK DLE USTANOVENÍ NOVÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU

§ 1

NS 33 Cdo 2330/2009 (R 73/2011), rozhodnutí ze dne 29. 11. 2010: judikát by neměl být užíván

Právní věta: Ujednání spotřebitelské smlouvy o dílo, podle něhož je objednatel (spotřebitel), který odstoupí od smlouvy, povinen zaplatit zhotoviteli (vedle částky připadající na práce již vykonané a náhrady účelně vynaložených nákladů ve smyslu § 642 odst. 1 obč. zák.) peněžité odstupné, aniž by tato nevýhoda byla ve smlouvě kompenzována, je absolutně neplatné pro rozpor s ustanovením § 55 odst. 1 obč. zák. Smluvní strany se ve smlouvě nemohou dohodnout, že jedna z nich (nebo obě) má právo od smlouvy odstoupit s poskytnutím odstupného i poté, co již smlouvu alespoň zčásti splnila nebo přijala byť jen částečné plnění (§ 497 obč. zák.).

Komentář: V případě prvního závěru je třeba upozornit na to, že formulace § 55 odst. 1 obč. zák. se liší od § 1812 odst. 2 o. z., případ by se měl spíše řešit dle § 1813 a nelze vyloučit, že by takové ujednání bylo v konkrétní situaci posouzeno jako nepřiměřené, a tudíž zdánlivé. Pokud jde o druhý závěr, o. z. takové dohodě nebrání, je plně ve smluvní dispozici stran.

NS 26 Cdo 400/2000 (R 90/2003), rozhodnutí ze dne 29. 1. 2002: judikát by neměl být užíván

Právní věta: Soubor místností (popřípadě jednotlivá obytná místnost), které jsou rozhodnutím stavebního úřadu určeny k trvalému bydlení (§ 76 odst. 1, § 85 zákona č. 50/1976 Sb. ve znění pozdějších předpisů), se pokládá za byt ve smyslu ustanovení § 685 a násl. obč. zák.

Komentář: Judikát vychází z toho, že předmětem nájemní smlouvy k bytu může být pouze takový prostor, který je rozhodnutím stavebního úřadu určen k trvalému bydlení. Tento názor je novou právní úpravou výslovně překonán, neboť se již nevychází z kolaudačního rozhodnutí, ale z faktického stavu (srov. § 2236 o. z.).

§ 2

NS 31 Cdo 2707/2007 (R 81/2010), rozhodnutí ze dne 14. 10. 2009: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Ujednání o smluvní pokutě v obchodněprávních vztazích je možné posuzovat jako neplatný právní úkon pro rozpor s dobrými mravy podle § 39 obč. zák. pouze v případě, že by se dobrým mravům přičily okolnosti, za kterých byla smluvní pokuta

sjednána, a to i případně ve spojení se skutečností, že byla sjednána nepřiměřeně vysoká smluvní pokuta. Ujednání o smluvní pokutě není však možno v obchodněprávních vztazích považovat za neplatné podle § 39 obč. zák. pouze z důvodu nepřiměřenosti sjednané výše smluvní pokuty.

Komentář: Nový zákoník má v § 2051 obdobnou právní úpravu, jaká byla v § 301 obč. zák., tj. moderační právo soudu ke snížení smluvní pokuty v případě její nepřiměřené výše. Sjednaná smluvní pokuta, jejíž výše je nepřiměřená, není automaticky absolutně neplatná, jak tomu bylo do 31. 12. 2013 dle obč. zák. Není však vyloučeno, aby způsob, jakým byla smluvní pokuta včetně její výše sjednána, byl zjevně v rozporu s dobrými mravy. Následkem pak je absolutní neplatnost právního jednání, avšak s odklonem k § 577 o. z.

NS Cpjn 6/2009 (R 6/2010), rozhodnutí ze dne 14. 4. 2009: judikát je použitelný s výhradou

Právní věta: Skutečnost, že výkon vlastnického práva realizovaný žalobou na vyklizení bytu (nebo nemovitosti sloužící k bydlení) je uplatňován v rozporu s dobrými mravy, se podle okolností daného případu projeví buď určením delší než zákonně lhůty k vyklizení (§ 160 odst. 1 o. s. ř.), vázáním vyklizení na poskytnutí přístřeší či jiného druhu bytové náhrady, nebo i zamítnutím žaloby (pro tentokrát).

Komentář: Výkon práva již není v o. z. výslovně poměřován souladností s dobrými mravy. Zákoník však požaduje, aby použití právního předpisu (tedy jeho aplikace) nebyla v rozporu s dobrými mravy a nevedla ke krutosti nebo bezohlednosti urážející obyčejné lidské cítění (§ 2 odst. 3). Jedná se tedy o jinou úvahu – ne o tom, zda počínání žalobce je v rozporu s dobrými mravy, ale zda by se do této kolize dostalo užití určitého pravidla soudem. Nelze-li pak takové pravidlo použít, je třeba postupovat podle § 10 a rozhodnout podle analogie zákona případně analogie práva (§ 10 odst. 2). V takovém případě nelze vyloučit, že soudy budou respektovat dosavadní judikaturu i s tím, že budou vázat vyklizení např. na poskytnutí bytové náhrady, nedojde-li ke změně okolností, nebo na delší dobu plnění. Další možností by bylo zhodnotit, zda ze strany žalobce nejde o zjevné zneužití práva (§ 8), kterému by odmítl poskytnout ochranu. Při tomto postupu však nepřichází v úvahu založení povinnosti na straně žalobce, pouze zamítnutí žaloby.

KS Ostrava 15 Co 162/2004 (R 79/2005), rozhodnutí ze dne 17. 8. 2004: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Jestliže dlužník porušil povinnost platit včas dohodnuté splátky úvěru jen proto, že mu věřitel znemožnil nakládat s peněžními prostředky uloženými na účtech, které pro dlužníka vedl, je vymáhání smluvní pokuty vzniklé porušením výše uvedené povinnosti dlužníka výkonem práva v rozporu s dobrými mravy (§ 3 odst. 1 obč. zák.).

Komentář: Nový zákoník již neobsahuje výslovný odkaz na korektiv dobrých mravů v rámci hodnocení výkonu práva. Namísto je však aplikovat buď § 8 (zákaz zjevného zneužití práva), anebo § 2 odst. 3 (použití právního předpisu nesmí být v rozporu s dobrými mravy).

NS 31 Cdo 1096/2000 (R 59/2003), rozhodnutí ze dne 14. 11. 2002: judikát je použitelný s výhradou

Právní věta: Při úvaze o tom, zda vyklizení bytu má být výjimečně vázáno na zajištění bytové náhrady (§ 3 odst. 1 obč. zák.), nelze pominout okolnost, že vyklizovaný, který v bytě dlouhodobě bydlí v přesvědčení, že mu svědčí platný titul bydlení, nedostatek tohoto titulu nezpůsobil.

Komentář: Občanský zákoník již nepočítá s dobrými mravy jako korektivem výkonu práva. Místo toho zakazuje zjevné zneužití práva (§ 8) a použití právního předpisu v rozporu s dobrými mravy (§ 2 odst. 3). Zároveň je nutno upozornit, že nová právní úprava již v rámci nájemního bydlení nezná institut bytové náhrady. Konstituovat bytovou náhradu analogickou aplikací jiného pravidla tak již není možné. Soud zde však vyslovil názor, že může bytovou náhradu přiznat i bez toho, aby se uchýlil k analogii. Přitom se odkázal mj. na čl. VII zásad občanskoprávních vztahů vyjádřených v původní redakci obč. zák., který obsahoval zákaz zneužití práva. Lze proto předpokládat, že soud se svých závěrů podrží a v případech zvláštního zřetele hodných omezí právo vlastníka na vyklizení povinností zajistit náhradní bydlení (viz R 39/86). Domníváme se však, že takový postup není správný. Na okraj lze dodat, že podle o. z. by tu došlo ke zhojení na základě § 2238.

NS 20 Cdo 1506/99 (R 12/2002), rozhodnutí ze dne 28. 6. 2001: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Na základě ustanovení § 3 odst. 1 obč. zák. nelze zamítnout žalobu o vyklizení nebytových prostor, jestliže smlouva o jejich nájmu je absolutně neplatná.

Komentář: Občanský zákoník již neužívá korektiv dobrých mravů k posouzení výkonu práva. Uvažovat lze o užití § 2 odst. 3, případně § 8. Závěr je však korektní v tom, že není-li titul, není právní důvod k užívání. Skutečnost, kdo neplatnost právního titulu způsobil, se zohlední v rámci náhrady škody.

NS 25 Cdo 2895/99 (R 5/2002), rozhodnutí ze dne 29. 3. 2001: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Má-li být bezdůvodné obohacení vydáno v penězích a nesplní-li dlužník svoji platební povinnost včas, má věřitel právo požadovat též úroky z prodlení (§ 517 obč. zák.). Uplatnění práva na úrok z prodlení není samo o sobě výkonem práva, který je v rozporu s dobrými mravy (§ 3 odst. 1 obč. zák.).

Komentář: I když nová právní úprava již neužívá dobré mravy jako korektiv výkonu práva, lze tyto závěry vztáhnout též k § 2 odst. 3 a § 8.

KS České Budějovice 8 Co 1799/95 (R 9/97), rozhodnutí ze dne 2. 11. 1995: judikát je použitelný s výhradou

Právní věta: Zákaz vymáhání výher ze sázek a her podle kogentního ustanovení § 845 obč. zák. nelze v konkrétním případě řešit poukazem na ustanovení § 3 obč. zák.

Komentář: Nový občanský zákoník silně akcentuje myšlenku poctivosti a dobré víry. Na základě toho lze uzavřít, že daný případ by se odlišně posoudil v případě, věděl-li hráč o vadě automatu, případně o chybějícím veřejnoprávním povolení, a jinak v případě, pokud o těchto skutečnostech nevěděl. V prvním případě je namísto plná aplikace § 2874 o nevymahatelnosti výhry. Pokud by však hráč neměl důvod pochybovat o tom, že k hráčimu automatu je vydáno potřebné veřejnoprávní povolení, je namísto spíše chránit hráče a jeho dobrou víru, než podvodně jednajícího provozovatele. Poukázat lze jistě i na § 2 odst. 3, dle kterého použití právního předpisu nesmí být v rozporu s dobrými mravy.

KS Praha 11 Co 183/85 (R 41/88), rozhodnutí ze dne 29. 4. 1984: judikát by neměl být užíván

Právní věta: Návrh na zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví přikázáním věci za náhradu nemůže soud zamítnout z důvodů hodných zvláštního zřetele (§ 142 odst. 2 obč. zák.), pokud je tu možné vypořádání spoluvlastnictví rozdělením věci.

Komentář: Nový občanský zákoník již neobsahuje výslovnou právní úpravu, která by umožňovala soudu z důvodů zvláštního zřetele hodných nezrušit a nevypofádat spoluvlastnictví (není-li rozdělení věci možné). Nikdo nemůže být nucen ve spoluvlastnictví setrvat a každý ze spoluvlastníků může kdykoli žádat o své oddělení ze spoluvlastnictví, lze-li předmět spoluvlastnictví rozdělit, nebo o zrušení spoluvlastnictví – v tomto případě však bude soud zkoumat, zda žádost nepřichází v nevhodnou dobu nebo nesměřuje jen k újmě některého ze spoluvlastníků. V úvahu by přicházel i postup podle § 2 odst. 3 (soud by pro tentokrát nerozhodl, pokud by použití právního předpisu bylo v rozporu s dobrými mravy nebo vedlo ke krutosti nebo bezohlednosti urážející obyčejné lidské cítění).

§ 3

KS Hradec Králové 25 Co 418/2010, rozhodnutí ze dne 19. 1. 2011: judikát by neměl být užíván

Právní věta: Smlouva o smlouvě budoucí, jejíž jeden subjekt se zavazuje k uzavření smlouvy s třetí osobou, je neplatná, neboť neobsahuje žádný vynutitelný závazek.

Komentář: Smluvní strana může převzít též povinnost, která není vynutitelná orgány veřejné moci. Opačný závěr je v rozporu se zásadou *pacta sunt servanda* vyjádřenou např. v § 1759 o. z.

I. ÚS 1718/09, rozhodnutí ze dne 14. 1. 2010: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Je notorií, že soukromoprávní vztahy jsou charakteristické širokým prostorem pro uplatnění autonomie vůle, jejímž jedním z atributů je i formování obsahu právního vztahu (tj. práv a povinností) smluvními stranami. Bylo tak na stěžovatelích, aby – pokud nehodlali převzít závazek vrátit poskytnutý státní příspěvek – předložený návrh smlouvy neakceptovali. Pokud však smlouvu uzavřeli, byl obsah právního vztahu determinován právně shodnou vůlí smluvních stran, proto tedy, došlo-li k porušení

sjednaného závazku stěžovatelů, vnikla jim i povinnost přijatý příspěvek vrátit. Ústavní soud si je vědom dopadů tohoto závěru do majetkové sféry stěžovatelů, nicméně připomíná jeden ze základních principů ovládajících závazkové právo: *pacta sunt servanda*.

Komentář: *Pacta sunt servanda* patří mezi základní zásady soukromého práva. Je výrazem svobodné vůle stran a jako taková musí být respektována. Rozhodnutí je zcela v souladu s § 1759 o. z.

NS 30 Cdo 1941/2007 (R 102/2008), rozhodnutí ze dne 31. 1. 2008: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Ochranu osobní cti poskytuje občanský zákoník výlučně proti takovým jednáním, která jsou objektivně způsobilá přivodit újmu na osobnosti subjektu práva tím, že snižují jeho čest u jiných lidí a ohrožují tak vážnost jeho postavení a uplatnění ve společnosti. Není tu rozhodné, zda k újmě skutečně došlo; postačuje objektivní způsobilost příslušného jednání takovou újmu způsobit. K porušení práva na čest může dojít nepravdivými skutkovými tvrzeními difamačního charakteru i zveřejněním nepřipustných hodnotících úsudků o určité osobě. Jsou-li v kritice k charakterizaci určitých jevů a osob použity výrazy, jejichž míra expresivity je ve značném nepoměru k cíli kritiky, respektive je-li obsah kritiky nepřiměřený posuzovanému jednání kritizovaného a vyplývá-li z ní úmysl znevažít či urazit kritizovanou osobu (tzv. intenzivní exces), jde o kritiku nepřiměřenou, která je způsobilá zasáhnout do práva na ochranu osobnosti fyzické osoby (§ 11 obč. zák.).

Komentář: Nový občanský zákoník k hodnocení práva na čest nezaujímá odlišné stanovisko a rovněž vychází z objektivní způsobilosti jednání újmu na cti způsobit.

NS 28 Cdo 2660/2007, rozhodnutí ze dne 23. 8. 2007: judikát lze nadále užívat

Právní věta: V ustanovení § 493 obč. zák., dle něhož závazkový vztah nelze měnit bez souhlasu jeho stran, pokud tento zákon nestanoví jinak, je formulována jedna z tradičních zásad občanskoprávních vztahů, že smlouvy je třeba dodržovat (*pacta sunt servanda*). Z této zásady vyplývá, že strany jsou povinny smlouvu plnit, a to i když se plnění pro některou z nich stalo nevýhodným. Respektování zásady *pacta sunt servanda* je součástí právní jistoty a ochrany důvěry účastníků právních vztahů v právo jakožto definičních znaků právního státu. Zásadu smluvní volnosti lze prolomit jen na základě výslovné zákonné úpravy či smluvního ujednání.

Komentář: Zásada *pacta sunt servanda* je i nadále jednou ze stěžejních zásad soukromého práva. Důraz na ni je kladen přímo v § 1759 o. z.

§ 4

NS 23 Cdo 1201/2009, rozhodnutí ze dne 29. 6. 2010: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Obecná ujednání zprostředkovatelské smlouvy, v podstatě obchodní podmínky žalované vkomponované přímo do textu smlouvy, jsou uvedena na jediné straně, celkem o 14 bodech. Psána jsou drobnějším, avšak dobře čitelným písmem, a první

slova, charakteristická pro ten či onen bod, jsou zvýrazněna tak, že jsou psána větším, standardním písmem a tučně. Rozhodčí doložka je v textu obsažena jako samostatný bod 13, tedy jako bod předposlední, a první slova „Případné spory“ jsou graficky zvýrazněna. Protože následující a poslední bod 14 je o jediném řádku, prostor vyhrazený ve smlouvě pro podpis zájemce se nachází přímo pod touto doložkou. O tom, že žalobkyně tento text podepsala, není mezi stranami sporu. Vzhledem k vyloženému způsobu provedení smlouvy nelze z něho samotného dovodit, že žalobkyně v postavení průměrného spotřebitele (natož jako osoba vysokoškolsky vzdělaná) nemohla dost dobře vědět, že text, jenž podepisuje, obsahuje rozhodčí doložku.

Komentář: Soud zde de facto posuzoval překvapivost určitého ujednání v textu obchodních podmínek, přičemž vymezil předpoklady, za nichž je takové ujednání v pořádku. V § 1753 o. z. je již výslovný zákaz překvapivých ujednání v obchodních podmínkách, který obč. zák. sice neobsahoval, ale judikatura jej dovodila v rámci zkoumání přiměřenosti ujednání spotřebitelských smluv.

NS 21 Cdo 1912/2000 (R 35/2002), rozhodnutí ze dne 23. 5. 2001: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Osoba dlužníkovi blízká se může ve smyslu ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák. ubránit odpůřčí žalobě, jen jestliže prokáže, že o dlužníkově úmyslu zkrátit odporovaným právním úkonem věřitele nevěděla a ani nemohla vědět, přestože vyvinula „pečlivost“ k poznání tohoto dlužníkově úmyslu a šlo o „náležitou pečlivost“. Vynaložení náležité pečlivosti předpokládá, že osoba dlužníkovi blízká vykonala s ohledem na okolnosti případu a s přihlédnutím k obsahu právního úkonu dlužníka takovou činnost (aktivitu), aby dlužníkův úmysl zkrátit věřitele, který tu byl v době odporovaného právního úkonu, z jejích výsledků poznala (tj. aby se o tomto úmyslu dozvěděla). Má-li se osoba dlužníkovi blízká ve smyslu ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák. ubránit odpůřčí žalobě, musí prokázat, že dlužníkův úmysl zkrátit věřitele nemohla i při náležité pečlivosti poznat, i když dlužník uzavřením odporované smlouvy nebo učiněním odporovaného právního úkonu v její prospěch plní svou „morální“ nebo právní povinnost (ze zákona, smlouvy nebo z jiného právního důvodu).

Komentář: Zákoník presumuje vědomost osoby blízké o úmyslu dlužníka zkrátit věřitele. Na svoji obranu tak stále může uvést důkaz o tom, že jí dlužníkův úmysl zkrátit věřitele znám nebyl a ani znám být nemusel. Jaká míra obezřetnosti se od ní vyžaduje, lze odvodit analogicky z § 4 odst. 2 – je-li presumována určitá vědomost, pak jde o vědomost, jakou si důvodně osvojí osoba případu znalá při zvážení okolností, které jí musely být v jejím postavení zřejmé. Z těchto kritérií vychází i dosavadní judikatura.

§ 6

I. ÚS 3512/11, rozhodnutí ze dne 11. 11. 2013: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Obsah smlouvy má být pro průměrného spotřebitele dostatečně čitelný, přehledný a logicky uspořádaný. Například smluvní ujednání musí mít dostatečnou velikost písma, nesmějí být ve výrazně menší velikosti, než okolní text, nesmějí být

umístěna v oddílech, které vzbuzují dojem nepodstatného charakteru. V rámci spotřebitelských smluv ujednání zakládající smluvní pokutu (podobně jako rozhodčí doložka) zásadně nemohou být součástí tzv. všeobecných obchodních podmínek, nýbrž toliko spotřebitelské smlouvy samotné (listiny, na niž spotřebitel připojuje svůj podpis). Výjimku představují specifické případy, kdy se z povahy věci uplatňuje specifický režim (např. smlouva o přepravě osob s ohledem na § 3 vyhlášky č. 175/2000 Sb., o přepravním řádu pro veřejnou drážní a silniční osobní dopravu, apod.).

Komentář: Uvedené rozhodnutí pouze konkrétně určuje, které náležitosti lze považovat za spotřebiteli srozumitelné a které již nikoli. Nejedná se o nic jiného, než o rozvedení povinnosti jednat poctivě ve vztazích se spotřebitelem. Rozhodnutí tedy příkladem konkretizuje zákonné ustanovení § 1811 o. z.

NS 25 Cdo 127/2007, rozhodnutí ze dne 2. 9. 2008: judikát je použitelný s výhradou

Právní věta: Odpovědnost za škodu vzniklou porušením předšmluvní povinnosti bezdůvodným ukončením jednání o uzavření smlouvy se posuzuje podle ustanovení § 415 a § 420 občanského zákoníku, a že při respektování zásady smluvní volnosti a rovného postavení účastníků lze chování jednoho z potenciálních smluvních partnerů považovat za protiprávní ve smyslu ustanovení § 415 občanského zákoníku za předpokladu, že jednání o uzavření smlouvy dospělo do stádia, kdy jedna ze stran byla v důsledku chování druhé strany v dobré víře, že smlouva bude uzavřena a druhá strana ukončila jednání o uzavření smlouvy, aniž k tomu měla legitimní důvod. Porušení prevenční povinnosti má ovšem za následek vznik odpovědnosti za škodu podle § 420 občanského zákoníku jen tehdy, jsou-li současně splněny další zákonem stanovené podmínky, tj. existence škody, příčinná souvislost mezi škodou a porušením prevenční povinnosti a zavinění škůdce.

Komentář: Úprava předšmluvní odpovědnosti je úpravou obecnou, která se užije při uzavírání všech smluv, nejen těch, které jsou uvedeny v části IV hlavě druhé. Není tak vyloučeno, aby se předšmluvní odpovědnost nevztahovala i na smlouvy týkající se vyřádkování podílového spoluvlastnictví. Je-li připravena smlouva řešící mimosoudně vyřádkování podílového spoluvlastnictví a odmítne-li ji bezdůvodně jedna ze smluvních stran podepsat, může být povinna nahradit druhé smluvní straně škodu z toho vzniklou.

NS 30 Cdo 1385/2006, rozhodnutí ze dne 18. 3. 2008: judikát lze nadále užívat

Právní věta: V souladu s obecně uznávanou presumpcí poctivosti jednání subjektů práva se rovněž předpokládá, že právnická osoba má dobrou pověst do té doby, dokud není proveden úspěšně důkaz opaku. To znamená, že podle tohoto východiska se hodnotí i neoprávněnost zásahu do dobré pověsti právnické osoby. Dobrá pověst právnické osoby vzniká okamžikem vzniku právnické osoby a trvá po celou dobu její existence. Současně je však třeba přihlížet k tomu, že dobrou pověst právnické osoby je nezbytné v konkrétním případě hodnotit podle jejího chování v obchodních vztazích. Pokud tento subjekt neplní své závazky řádně a včas, popř. pouze výjimečně dostojí svým povinnostem včas, nelze dospět k závěru, že jde o právnickou osobu – podnikatele, která by požívala dobré pověsti.

Komentář: Rozhodnutí vymezuje, podle čeho je třeba hodnotit dobrou pověst právnické osoby-podnikatele ve vztahu k ochraně, kterou jí poskytuje občanský zákoník. Na tomto posouzení o. z. nic nemění.

II. ÚS 3/06 (N 185/47 SbNU), rozhodnutí ze dne 6. 11. 2007: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Respekt a ochranu autonomie vůle považoval Ústavní soud ve své předchozí judikatuře za zcela elementární podmínku fungování materiálního právního státu, za původní „matrici“ vztahu mezi jednotlivcem a veřejnou mocí ve smyslu „konstanty“ vytyčené před závorkou, „v níž se ocitají jednotlivá specifikovaná základní práva pozitivně právně formulovaná v reakci na jejich masové porušování autoritativními či totalitními režimy. Přesto však ochrana autonomie vůle nemůže být absolutní tam, kde existuje jiné základní právo jednotlivce nebo ústavní princip či jiný ústavně aprobovaný veřejný zájem, které jsou způsobilé autonomii vůle proporcionálně omezit. Tímto druhým principem je zásadní ochrana té osoby, která činila právní úkon s důvěrou v určitý, jí druhou stranou prezentovaný skutkový stav. Ten, kdo vyvolal určité jednání, se nesmí *ex post* dovolávat vad jednotlivých úkonů, které sám způsobil. Uplatňování principu důvěry v úkony dalších osob při veškerém sociálním styku s nimi je základním předpokladem pro fungování komplexní společnosti (Luhmann, N.: *Vetruen. Ein Mechanismus der Reduktion sozialer Komplexität*. Stuttgart 1989, s. 1). Důvěru je třeba pokládat za elementární kategorii sociálního života. Jednak vyjadřuje vnitřní postoj odrážející eticky odůvodněné představy a očekávání jednotlivých členů společnosti a z druhé strany je výrazem principu právní jistoty, který představuje jednu z faset materiálně, tj. hodnotově, chápaného právního státu, jehož ústavně normativní výraz je obsažen v čl. 1 odst. 1 Ústavy ČR. Naznačená konkretizace principu právního státu je oním principem, který působí na straně stěžovatele a proti principu autonomie vůle, kterého se dovolávají obecné soudy. Je pak primárně úkolem obecných soudů najít praktickou konkordanci mezi oběma protikladně působícími principy tak, aby zůstalo zachováno maximum z obou, a tak, aby výsledek byl slučitelný s obecnou představou spravedlnosti.

Komentář: Obecným korektivem jednání každého jedince je princip poctivosti. Z tohoto principu mimo jiné plyne, že v rámci uzavírání smlouvy má každý brát v úvahu oprávněné zájmy druhé strany, nezkrášlovat a nezamlčovat informace důležité pro uzavření smlouvy. Z principu poctivosti však také plyne, že každý má jednat v souladu s očekáváním druhé smluvní strany, bylo-li toto očekávání vyvoláno právě jeho jednáním. Ústavní soud deklaruje tento princip důvěry jako jeden možný výraz principu právní jistoty.

NS 26 Cdo 2876/2000 (R 43/2003), rozhodnutí ze dne 21. 8. 2002: judikát by neměl být užíván

Právní věta: O výpovědní důvod ve smyslu § 9 odst. 3 písm. a) zákona č. 116/1990 Sb. ve znění pozdějších předpisů jde i tehdy, bylo-li pozastaveno provozování živnosti nájemcem nebytových prostor; uplatnění tohoto výpovědního důvodu však nesmí být v rozporu s dobrými mravy (§ 39 obč. zák.).

Komentář: Byť se formulace výpovědního důvodu na první pohled příliš nezměnila, v kontextu nové právní úpravy existují spíše důvody pro odmítnutí výše zmíněného závěru. Samozřejmě je to primárně otázka výkladu smlouvy – jaká byla vůle stran při jejím uzavření, zda byly minimálně srozuměny s tím, že skutková podstata toho výpovědního důvodu zahrnuje i případy volního jednání nájemce, případně za jakých podmínek? Jsme-li na pochybách, je důležité, že se tu jedná o zvláštní případ následku změny okolností. To znamená, že výpovědní důvod obecně kryje toliko ty případy, které vznikly až po uzavření smlouvy a to nezávisle na vůli nájemce. K tomu ostatně míří i jednoduchý jazykový výklad – ke ztrátě nedochází z vůle subjektu, ale proti jeho vůli. Navíc dle § 6 odst. 2 o. z. nikdo nesmí těžit ze svého nepoctivého činu. Toto pravidlo by mělo minimálně postihnout libovůli nájemce bez racionálního ospravedlnění. K naplnění výpovědního důvodu proto nestačí, že již nechce podnikat, případně že se mu nedaří, jak si myslel, a proto své podnikatelské oprávnění pozastaví nebo zruší. Výše nastíněná rizika má nájemce řešit přímo při uzavírání smlouvy, takové dobrodiní mu následně zákoník neposkytuje.

II. ÚS 219/95 (N 48/5 SbNU), rozhodnutí ze dne 12. 6. 1996: judikát je použitelný s výhradou

Právní věta: Vydržení není uvedeno mezi výjimkami v § 143 občanského zákoníku, proto stane-li se oprávněný držitel vydržitelem věci, přejde tato věc do bezpodílového spoluvlastnictví manželů, pokud manželé žijí v trvajícím manželství za existujícího bezpodílového spoluvlastnictví.

Komentář: V rozhodnutí se připouští, že k vydržení do SJM postačuje naplnění podmínek vydržení pouze u jednoho z manželů. Tento závěr je však v souladu s o. z. třeba doplnit tím, že pokud by druhý z manželů byl ve zlé víře (věděl o nedostatku titulu či dokonce tento nedostatek způsobil), jednal by nepoctivě, což by v jeho případě nemohlo k nabytí vlastnického práva vést (§ 6 odst. 2 o. z.). K tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. října 1996, sp. zn. 3 Cdon 231/96.

KS České Budějovice 8 Co 1799/95 (R 9/97), rozhodnutí ze dne 2. 11. 1995: judikát je použitelný s výhradou

Právní věta: Zákaz vymáhání výher ze sázek a her podle kogentního ustanovení § 845 obč. zák. nelze v konkrétním případě řešit poukazem na ustanovení § 3 obč. zák.

Komentář: Nový občanský zákoník silně akcentuje myšlenku poctivosti a dobré víry. Na základě toho lze uzavřít, že daný případ by se odlišně posoudil v případě, kdy hráč věděl o vadě automatu, případně o chybějícím veřejnoprávním povolení, a jinak v případě, kdy o těchto skutečnostech nevěděl. V prvním případě je namísto plná aplikace § 2874 o nevymahatelnosti výhry. Pokud by však hráč neměl důvod pochybovat o tom, že k hracímu automatu je vydáno potřebné veřejnoprávní povolení, pak je namísto spíše chránit hráče a jeho dobrou víru, než podvodně jednajícího provozovatele. Poukázat lze jistě i na § 2 odst. 3, dle kterého použití právního předpisu nesmí být v rozporu s dobrými mravy.

§ 7

NS 31 Cdo 3177/2005, rozhodnutí ze dne 30. 1. 2008: judikát je použitelný s výhradou

Právní věta: Nabyvatel nemůže v důsledku toho, že třetí osoba odstoupila od smlouvy uzavřené s jeho právním předchůdcem, přijít o vlastnické právo k nabytému majetku, jestliže v době uzavření kupní smlouvy byl jako kupující se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře o tom, že zde není důvod, pro který by některá ze smluvních stran předchozí kupní smlouvy (uzavřené mezi právním předchůdcem nabyvatele a třetí osobou) mohla od této kupní smlouvy účinně odstoupit. Za předpokladu, že nabyvateli v době uzavření kupní smlouvy, kterou věc byla na něj převedena, bylo známo, že některá ze smluvních stran předchozí kupní smlouvy (uzavřené mezi jeho předchůdci) může od kupní smlouvy odstoupit a že důvody pro odstoupení od smlouvy již byly naplněny, nepožívá vlastnické právo nabyvatele k majetku, jenž nabyl kupní smlouvou, ústavní ochrany (pro absenci dobré víry), a v důsledku odstoupení od kupní smlouvy uzavřené mezi jeho právními předchůdci se tak obnovuje vlastnické právo prodávajícího z této kupní smlouvy. Nezakotvuje-li příslušná úprava, v níž má dobrá víra konkrétní osoby právní význam, domněnku, že taková osoba je ohledně existence určitých skutečností v dobré víře, stíhá povinnost důkazní (a posléze i břemeno důkazní) o této dobré víře osobu, které je dobrá víra – v rovině právní – ku prospěchu. Proto v případě, že vzdálenější právní předchůdce vlastníka odstoupí od smlouvy, kterou věc nabyl přímý předchůdce, který ji později vlastníkovi převedl, nese procesní odpovědnost za nesplnění povinnosti tvrzení a důkazní povinnosti ohledně své dobré víry při uzavření kupní smlouvy žalovaný pozdější nabyvatel.

Komentář: Občanský zákoník obecně zakotvuje domněnku dobré víry, tudíž v tomto ohledu je judikát nepoužitelný. Důkazní břemeno o tom, že třetí osoba nabyla věc ve zlé víře, tak leží na žalobci, který tvrdí, že v důsledku odstoupení od smlouvy se jeho vlastnické právo obnovilo. Závěr o tom, že odstoupení od smlouvy nemá vliv na právní postavení třetích osob, sleduje i nový zákoník.

NS 21 Cdo 2074/2003, rozhodnutí ze dne 12. 8. 2004: judikát je použitelný s výhradou

Právní věta: Nepodaří-li se náležitě objasnit všechny okolnosti o tom, zda zástavní věřitel přijal zástavu v dobré víře, že zástavce je oprávněn věc zastavit, a jsou-li tedy o dobré víře zástavního věřitele pochybnosti, pak platí, že zástavní věřitel jednal v dobré víře.

Komentář: Judikát se vztahuje k již překonané právní úpravě, ale závěr, který je vysloven ve vztahu k dobré víře zástavního věřitele, je i nadále platný, a to v kontextu § 7 a 1343 o. z.

§ 8

NS Cdo 2707/2007 (R 81/2010), rozhodnutí ze dne 14. 10. 2009: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Ujednání o smluvní pokutě v obchodněprávních vztazích je možné posuzovat jako neplatný právní úkon pro rozpor s dobrými mravy podle § 39 obč. zák. pouze v případě, že by se dobrým mravům přičily okolnosti, za kterých byla smluvní pokuta

sjednána, a to i případně ve spojení se skutečností, že byla sjednána nepřiměřeně vysoká smluvní pokuta. Ujednání o smluvní pokutě není však možno v obchodněprávních vztazích považovat za neplatné podle § 39 obč. zák. pouze z důvodu nepřiměřenosti sjednané výše smluvní pokuty.

Komentář: Nový občanský zákoník má v § 2051 obdobnou právní úpravu, jaká byla v § 301 obch. zák., tj. moderační právo soudu ke snížení smluvní pokuty v případě její nepřiměřené výše. Sjednaná smluvní pokuta, jejíž výše je nepřiměřená, není automaticky absolutně neplatná, jak tomu bylo do 31. 12. 2013 dle obč. zák. Není však vyloučeno, aby způsob, jakým byla smluvní pokuta včetně její výše sjednána, byl zjevně v rozporu s dobrými mravy. Následkem pak je absolutní neplatnost právního jednání, avšak s odklonem k § 577 o. z.

NS Cpjn 6/2009 (R 6/2010), rozhodnutí ze dne 14. 4. 2009: judikát je použitelný s výhradou

Právní věta: Skutečnost, že výkon vlastnického práva realizovaný žalobou na vyklizení bytu (nebo nemovitosti sloužící k bydlení) je uplatňován v rozporu s dobrými mravy, se podle okolností daného případu projeví buď určením delší než zákonné lhůty k vyklizení (§ 160 odst. 1 o. s. ř.), vázáním vyklizení na poskytnutí přístřeší či jiného druhu bytové náhrady, nebo i zamítnutím žaloby (pro tentokrát).

Komentář: Výkon práva již není v novém občanském zákoníku výslovně poměřován souladností s dobrými mravy. Zákoník však požaduje, aby použití právního předpisu (tedy jeho aplikace) nebyla v rozporu s dobrými mravy a nevedla ke krutosti nebo bezohlednosti urážející obyčejné lidské cítění (§ 2 odst. 3). Jedná se tedy o jinou úvahu – ne o tom, zda počínání žalobce je v rozporu s dobrými mravy, ale zda by se do této kolize dostalo užití určitého pravidla soudem. Nelze-li pak takové pravidlo použít, je třeba postupovat podle § 10 a rozhodnout podle analogie zákona případně analogie práva (§ 10 odst. 2). V takovém případě nelze vyloučit, že soudy budou respektovat dosavadní judikaturu i s tím, že budou vázat vyklizení např. na poskytnutí bytové náhrady, nedojde-li ke změně okolností, nebo na delší dobu plnění. Další možností by bylo zhodnotit, zda ze strany žalobce nejde o zjevné zneužití práva (§ 8), kterému by odmítl poskytnout ochranu. Při tomto postupu však nepřichází v úvahu založení povinnosti na straně žalobce, pouze zamítnutí žaloby.

KS Ostrava 15 Co 162/2004 (R 79/2005), rozhodnutí ze dne 17. 8. 2004: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Jestliže dlužník porušil povinnost platit včas dohodnuté splátky úvěru jen proto, že mu věřitel znemožnil nakládat s peněžními prostředky uloženými na účtech, které pro dlužníka vedl, je vymáhání smluvní pokuty vzniklé porušením výše uvedené povinnosti dlužníka výkonem práva v rozporu s dobrými mravy (§ 3 odst. 1 obč. zák.).

Komentář: Nový zákoník již neobsahuje výslovný odkaz na korektiv dobrých mravů v rámci hodnocení výkonu práva. Namísto je však aplikovat buď § 8 (zákaz zjevného zneužití práva), anebo § 2 odst. 2 (použití právního předpisu nesmí být v rozporu s dobrými mravy).

NS 31 Cdo 1096/2000 (R 59/2003), rozhodnutí ze dne 14. 11. 2002: judikát je použitelný s výhradou

Právní věta: Při úvaze o tom, zda vyklizení bytu má být výjimečně vázáno na zajištění bytové náhrady (§ 3 odst. 1 obč. zák.), nelze pominout okolnost, že vyklizovaný, který v bytě dlouhodobě bydlí v přesvědčení, že mu svědčí platný titul bydlení, nedostatek tohoto titulu nezpůsobil.

Komentář: Občanský zákoník již nepočítá s dobrými mravy jako korektivem výkonu práva. Místo toho zakazuje zjevné zneužití práva (§ 8) a použití právního předpisu v rozporu s dobrými mravy (§ 2 odst. 3). Zároveň je nutno upozornit, že nová právní úprava již v rámci nájemního bydlení nezná institut bytové náhrady. Konstituovat bytovou náhradu analogickou aplikací jiného pravidla tak již není možné. Soud zde však vyslovil názor, že může bytovou náhradu přiznat i bez toho, aby se uchýlil k analogii. Přitom se odkázal mj. na čl. VII zásad občanskoprávních vztahů vyjádřených v původní redakci obč. zák., který obsahoval zákaz zneužití práva. Lze proto předpokládat, že soud se svých závěrů podrží a v případech zvláštního zřetele hodných omezí právo vlastníka na vyklizení povinností zajistit náhradní bydlení (viz R 39/86). Domníváme se však, že takový postup není správný. Na okraj lze dodat, že podle o. z. by tu došlo ke zhojení na základě § 2238.

NS 20 Cdo 1506/99 (R 12/2002), rozhodnutí ze dne 28. 6. 2001: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Na základě ustanovení § 3 odst. 1 obč. zák. nelze zamítnout žalobu o vyklizení nebytových prostor, jestliže smlouva o jejich nájmu je absolutně neplatná.

Komentář: Občanský zákoník již neužívá korektiv dobrých mravů k posouzení výkonu práva. Uvažovat lze o užití § 2 odst. 3, případně § 8. Závěr je však korektní v tom, že není-li titul, není právní důvod k užívání. Skutečnost, kdo neplatnost právního titulu způsobil, se zohlední v rámci náhrady škody.

NS 25 Cdo 2895/99 (R 5/2002), rozhodnutí ze dne 29. 3. 2001: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Má-li být bezdůvodné obohacení vydáno v penězích a nesplní-li dlužník svoji platební povinnost včas, má věřitel právo požadovat též úroky z prodlení (§ 517 obč. zák.). Uplatnění práva na úrok z prodlení není samo o sobě výkonem práva, který je v rozporu s dobrými mravy (§ 3 odst. 1 obč. zák.).

Komentář: I když nová právní úprava již neužívá dobré mravy jako korektiv výkonu práva, lze tyto závěry vztáhnout též k § 2 odst. 3 a § 8.

§ 10

NS 22 Cdo 1438/2004, rozhodnutí ze dne 16. 5. 2005: judikát je použitelný s výhradou

Právní věta: Rozhodnutí soudu o zřízení věcného břemene nelze vydat na základě analogické aplikace zákona.

Komentář: V české civilistice panuje dogma, že konstitutivní rozhodnutí mohou být vydávána pouze v případech zákonem výslovně upravených. Přesto najdeme rozhodnutí Nejvyššího soudu, kdy to připouští (srov. rozsudek ze dne 24. 11. 2009, sp. zn. 22 Cdo 4414/2007). Kategorický závěr by platit neměl (např. v německé či rakouské procesualistice tomu tak není), ale to, zda dojde k posunu, není otázkou nového občanského zákoníku. Lze spíše předpokládat, že tento závěr přetrvá.

§ 11

NS 29 Odo 1324/2006 (R 74/2009), rozhodnutí ze dne 8. 10. 2008: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Postoupí-li zástavní věřitel pohledávku zajištěnou zástavním právem zástavnímu dlužníku, zanikne zástavní právo splnutím (§ 584 obč. zák.).

Komentář: Případ splnutí zástavního věřitele se zástavním dlužníkem (zástavní věřitel se stane vlastníkem zástavy) se podle nové právní úpravy posoudí shodně, též dojde k zániku zástavního práva.

§ 12

NS ČSR 2 Cz 1/81 (R 10/82), rozhodnutí ze dne 30. 1. 1981: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Dojde-li mezi podílovými spoluvlastníky rodinného domku k neshodě o právech a povinnostech vyplývajících z podílového spoluvlastnictví (§ 139 obč. zák.) v otázce výše úhrady, která by měla být placena některým ze spoluvlastníků za užívání bytu v tomto domku, rozhodne i o této neshodě soud.

Komentář: Zákoník neobsahuje výslovně ustanovení o tom, že když mezi spoluvlastníky dojde k neshodě o tom, zda plní své povinnosti podle zákona, mohou se obrátit na soud, aby rozhodl. Právo obrátit se na soud vyplývá z obecného ustanovení § 12 o. z.

§ 13

NS 31 Cdo 717/2010 (R 104/2012), rozhodnutí ze dne 16. 5. 2012: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Při posouzení, zda se účastníky sjednaná sazba úroků z prodlení přičí dobrým mravům ve smyslu § 39 obč. zák., nelze bez zvážení všech rozhodných okolností konkrétního případu vyjít pouze ze závěrů jiného rozhodnutí soudu v obdobné věci a nepostačí jen srovnání smluvené sazby úroku z prodlení se sazbou zákonnou.

Komentář: Soud rozhodoval spor mezi podnikateli. Odmítl mechanické posuzování výše sjednaných úroků z prodlení s podpůrnou zákonnou sazbou, stejně jako jednoduché následování předchozích rozhodnutí (má-li případ odlišné znaky v konkrétních okolnostech). Samotná výše sjednaných úroků z prodlení tak nemůže založit rozpor s dobrými mravy. Tyto úvahy ob stojí i s ohledem na novou právní úpravu.

NS 22 Cdo 82/2008, rozhodnutí ze dne 2. 2. 2010: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Výši náhrady za zrušení věcného břemene nelze stanovit jen podle zákona o oceňování majetku. Ustanovení § 151p odst. 3 obč. zák. o tom, že náhrada za zrušení věcného břemene má být přiměřená, patří k právním normám s relativně neurčitou hypotézou, které přenechávají soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností. Přitom je třeba zvážit okolnosti, za kterých věcné břemeno vzniklo, zda bylo zřízeno bezúplatně či za úhradu. Při rozhodování o výši přiměřené náhrady za zrušení věcného břemene je třeba vycházet z rozsahu majetkového prospěchu, kterého se zrušením věcného břemene dostává vlastníkovi zatížené nemovitosti, jakož i z majetkových důsledků zániku věcného břemene pro oprávněného.

Komentář: Z rozhodnutí lze i nadále vycházet, § 1299 o. z. je formulován obdobně a i zde má prostor soudcovská úvaha. V této souvislosti lze však vzpomenout § 13 o. z., který dává této úvaze limity.

§ 14

NSS 7 As 17/2007 (1816/09 Sb. NSS), rozhodnutí ze dne 21. 2. 2008: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Možnost uplatnění svépomoci podle § 6 občanského zákoníku je vázána výlučně na skutkový předpoklad, že neoprávněný zásah do práva bezprostředně hrozí, nikoliv na předpoklad, že zásah do práva někdy v minulosti nastal a vyvolal protiprávní stav, který stále trvá.

Komentář: V tomto případě o. z. též vyžaduje bezprostřední hrozbu zásahu a ne existenci protiprávního stavu.

§ 17

NS 28 Cdo 292/2009, rozhodnutí ze dne 5. 8. 2009: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Kdo jedná jménem neexistující obchodní společnosti, je z daného jednání zavázán sám.

Komentář: K závěru již není třeba analogické aplikace pravidla o překročení zástupčího oprávnění, vyjít lze z obecného pravidla o tom, že zřídí-li někdo právo nebo uloží-li povinnost tomu, co osobou není, přičte se právo nebo povinnost osobě, které podle povahy právního případu náleží.

§ 20

NS 29 Cdo 1899/2008 (R 1/2011), rozhodnutí ze dne 25. 2. 2010: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky je právnickou osobou.

Komentář: Rozhodnutí bylo později zrušeno (nález ÚS ze dne 16. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 1794/10), ale z jiného důvodu, než kam míří právní věta (řešila se otázka vrácení poplatku za rozhodčí řízení). Otázka právní subjektivity Rozhodčího soudu je však řešena stejně i za účinnosti o. z., právnickou osobou je i takový subjekt, jehož právní osobnost zákon uzná (např. tím, že danému subjektu přízná vlastnosti, kterými se právnické osoby vyznačují).

NS 21 Cdo 158/2007, rozhodnutí ze dne 24. 9. 2008: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Příspěvková organizace kraje je subjektem způsobilým k dědění ze závěti.

Komentář: Zákoník neomezuje, koho může zůstavitel povolát za dědice, jde-li o subjekt práva.

NS 25 Cdo 1319/2004 (R 16/2006), rozhodnutí ze dne 22. 2. 2005: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Odpovědnost starosty obce za škodu, kterou obci způsobil při výkonu funkce, se řídí ustanovením § 420 a násl. obč. zák.

Komentář: Povinnost nahradit způsobenou újmu se i nadále řídí občanským zákoníkem, konkrétně § 2913. Otázkou, kterou je třeba v této souvislosti řešit, je to, zda na starosty (radní, zastupitele) dopadá povinnost péče řádného hospodáře zakotvená v § 159 o. z. Odpověď předurčuje výklad § 20 o. z., tedy zda se tato povinnost slučuje s právní povahou veřejnoprávní korporace, kterou obec je. V úvahu je totiž třeba vzít ústavně zaručené pasivní volební právo, které by mohlo být přísným testem § 159 o. z. omezováno.

NS Cpjn 27/98 (R 19/99), rozhodnutí ze dne 27. 1. 1999: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Bezpečnostní informační služba je právnickou osobou.

Komentář: Zákoník stanoví, že právnickou osobou je též takový subjekt, který zákoník za právnickou osobu uzná. K tomu může dojít i tím, že jsou subjektu přiznány vlastnosti právnické osoby.

§ 22

NS 21 Cdo 2192/2001 (R 53/2004), rozhodnutí ze dne 1. 8. 2002: judikát by neměl být užíván

Právní věta: Právnická osoba se ve smyslu ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák. považuje za osobou blízkou dlužníku, který je fyzickou osobou, je-li dlužník jejím statutárním orgánem (členem statutárního orgánu), jakož i tehdy, je-li dlužník společníkem, členem nebo zaměstnancem této právnické osoby (popřípadě má-li k ní jiný obdobný vztah) a současně, kdyby důvodně pociťoval újmu, kterou utrpěla právnická osoba, jako újmu vlastní.

Komentář: Závěry jsou překonány výslovnou právní úpravou.

NS 21 Cdo 530/2001, rozhodnutí ze dne 7. 3. 2002: judikát je použitelný s výhradou

Právní věta: Je-li allografní závěti povolána za zůstavitelova dědice právnická osoba, jsou osobami jí blízkými, a tedy nezpůsobilými svědky závěti, fyzické osoby, které činí za tuto právnickou osobu právní úkony, jakož i fyzické osoby, které jsou společníky, členy nebo zaměstnanci této právnické osoby nebo které k ní mají jiný obdobný vztah, jestliže by důvodně pociťovaly újmu, kterou by utrpěla právnická osoba povolána za zůstavitelova dědice, jako újmu vlastní. Platnost allografní závěti je třeba posuzovat k okamžiku a se zřetelem na okolnosti, kdy byla pořízena.

Komentář: Soud analogicky aplikoval pravidlo o osobách blízkých též na právnické osoby, což je samo o sobě problematické, neboť jde o statusové pravidlo. Nový zákoník reaguje v pravidle o blízkých osobách tím, že zvláštní podmínky nebo omezení mezi osobami blízkými rozšiřuje i na členy statutárního orgánu a na ty, kdo právnickou osobu podstatně ovlivňují jako její členové nebo na základě dohody či jiné skutečnosti. Činí to však pouze pro případ převodů majetku, pro jeho zatížení nebo přenechání k užití jinému, jde-li o podmínky a omezení sloužící k ochraně třetích osob. Pravidlo o vyloučení některých osob z funkce svědka jistě slouží též k ochraně třetích osob, přičemž v rámci dědického práva dochází k převodu majetku. Lze konstatovat, že závěr soudu není v rozporu s o. z. Pokud jde o posouzení platnosti závěti, je třeba zohlednit přechodné pravidlo, které může vést ke zhojení dříve pořízené závěti.

§ 31

NS 30 Cdo 3321/2008, rozhodnutí ze dne 24. 3. 2010: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Při posuzování způsobilosti nezletilého k přijetí daru je významné též hledisko finančního (hodnotového) profitu darování v porovnání s případnými v úvahu přicházejícími povinnostmi či omezeními, jež by pro nezletilého měly z takového obdarování plynout. Taková verifikace se přitom bude odvíjet od zjištění jedinečných skutkových okolností, zásadně významných pro právní posouzení věci.

Komentář: Nová právní úprava v obecné rovině nic nemění na posuzování způsobilosti nezletilých, stále se vychází z postupného rozvoje rozumové a volní vyspělosti.

NS ČSR 5 Cz 97/80 (R 48/84), rozhodnutí ze dne 20. 2. 1981: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Způsobilost nezletilých osob k určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů je třeba posuzovat v souladu s § 9 obč. zák. podle toho, je-li takové prohlášení přiměřené rozumové a mravní vyspělosti nezletilce odpovídající jeho věku a schopnosti posoudit význam tohoto prohlášení.

Komentář: Nový občanský zákoník na rozdíl od dosavadní právní úpravy výslovně stanoví, že v případě prohlášení ne plně svéprávné osoby soud podle okolností případu

posoudí, zda tato osoba je schopna jednat sama, nebo zda za ni bude jednat opatrovník. To však nic nemění na tom, že základní úvahu bude soud činit o tom, zda je nezletilý dostatečně volně a rozumově k takovému prohlášení způsobilý.

KS Ostrava 13 Co 678/79 (R 13/81), rozhodnutí ze dne 20. 11. 1979: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Pokud za účastníka prémiového spoření ukládají své peníze na jeho vkladní knížku rodiče nebo jiné osoby, jde zpravidla o darování ukládaných peněžních částek; i nezletilý účastník prémiového spoření mladých má ve smyslu ustanovení § 9 obč. zák. způsobilost k přijetí takového daru; pokud by později došlo k důvodnému domáhání se vrácení daru, týká se povinnost vrátit dar jen darovaných peněžních částek (vkladový vztah mezi vkladatelem a státní spořitelnou tím není dotčen).

Komentář: Nová právní úprava na hodnocení případu nemá vliv, závěry jsou platné i pro finanční produkty soudobého trhu. Obdobně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 2. 2010, sp. zn. 28 Cdo 3429/2008.

§ 39

NS 30 Cdo 2567/2004 (R 62/2006), rozhodnutí ze dne 29. 11. 2005: judikát je použitelný s výhradou

Právní věta: „Osobou nevidomou“ ve smyslu ustanovení § 476e obč. zák. se rozumí osoba, jíž zrakové postižení (nekompenzovatelné technickými či jinými pomůckami) zcela znemožňuje, popřípadě podstatně snižuje možnost v celém rozsahu vnímat okolnosti pořízení závěti, o nichž má svědčit.

Komentář: Nový občanský zákoník již nevidomou osobu přímo mezi svědky nejmenuje. Ale závěry tohoto judikátu lze použít ve vztahu k předběžnému prohlášení dle § 38, resp. § 39. Občanský zákoník výslovně nevyklučuje nevidomé osoby ze svědeckví pořízení závěti. K takovému závěru však lze dospět výkladem § 1539 odst. 2.

§ 55

NS ČSR 3 Cz 106/75 (R 14/77), rozhodnutí ze dne 27. 12. 1975: judikát je použitelný s výhradou

Právní věta: Rozhodnutím soudu o zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům se od právní moci tohoto rozhodnutí mění právní postavení občana v tom smyslu, že není nadále zcela nebo zčásti způsobilý nabývat svými právními úkony (popřípadě jen některými právními úkony) práv a povinností. Takové rozhodnutí nemůže soud vydat se zpětnou účinností.

Komentář: Nová právní úprava již neumožňuje zbavit člověka svéprávnosti. Nadále je však platný závěr o tom, že rozhodnutí o omezení svéprávnosti nelze vydat se zpětnou účinností.

NS ČSSR 5 Cz 67/63 (R 6/64), rozhodnutí ze dne 21. 10. 1963: judikát je použitelný s výhradou

Právní věta: V řízení o zbavení svéprávnosti se musí soud zaměřit především na zjištění duševního stavu osoby, jíž se řízení bezprostředně týká, tj. zda tato osoba je skutečně stížena duševní poruchou a zda tato porucha dosahuje intenzity předpokládané v § 15 a 16 obč. zák. Jde tu o otázku skutkovou, při jejímž řešení musí soud ve smyslu § 285 a násl. o. s. ř. spolupracovat se znalci-lékaři, resp. s příslušnými zdravotními ústavy. Dalším předpokladem zbavení svéprávnosti je zjištění, zda takto zatížená osoba je či není z tohoto důvodu schopna si své věci sama obstarávat. Při řešení této otázky vychází soud ze skutkových zjištění, učiněných na základě posudku znalců-lékařů v souvislosti s ostatními výsledky dokazování.

Komentář: Příklad spadá ještě pod působnost středního občanského zákoníku, tudíž i když se užívá pojem „zbavení svéprávnosti“, případ se týká toliko „omezení svéprávnosti“. Závěry jsou platné i nadále, byť s výhradou, že k úplnému zbavení svéprávnosti již nelze přistoupit.

§ 57

KS Hradec Králové 7 Co 538/97 (R 12/99), rozhodnutí ze dne 8. 1. 1998: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Soud může výrokem rozsudku zbavit fyzickou osobu způsobilosti k právním úkonům nebo ji v této způsobilosti omezit. Výrok rozsudku o omezení způsobilosti fyzické osoby jen ohledně samostatného jednání před soudy a úřady je v rozporu se zákonem.

Komentář: I podle nové právní úpravy se případné omezení svéprávnosti týká schopnosti právně jednat. Zbavení svéprávnosti již nepřipadá v úvahu.

NS ČSSR 5 Cz 67/63 (R 6/64), rozhodnutí ze dne 21. 10. 1963: judikát je použitelný s výhradou

Právní věta: V řízení o zbavení svéprávnosti se musí soud zaměřit především na zjištění duševního stavu osoby, jíž se řízení bezprostředně týká, tj. zda tato osoba je skutečně stížena duševní poruchou a zda tato porucha dosahuje intenzity předpokládané v § 15 a 16 obč. zák. Jde tu o otázku skutkovou, při jejímž řešení musí soud ve smyslu § 285 a násl. o. s. ř. spolupracovat se znalci-lékaři, resp. s příslušnými zdravotními ústavy. Dalším předpokladem zbavení svéprávnosti je zjištění, zda takto zatížená osoba je či není z tohoto důvodu schopna si své věci sama obstarávat. Při řešení této otázky vychází soud ze skutkových zjištění, učiněných na základě posudku znalců-lékařů v souvislosti s ostatními výsledky dokazování.

Komentář: Příklad spadá ještě pod působnost středního občanského zákoníku, tudíž i když se užívá pojem „zbavení svéprávnosti“, případ se týká toliko „omezení svéprávnosti“. Závěry jsou platné i nadále, byť s výhradou, že k úplnému zbavení svéprávnosti již nelze přistoupit.

§ 81**NS 30 Cdo 5161/2008 (R 101/2011), rozhodnutí ze dne 11. 11. 2010: judikát lze nadále užívat**

Právní věta: Výkonem práva kritiky nedojde k neoprávněnému zásahu do osobnosti fyzické osoby jedině v případě, že jde o kritiku právem přípustnou, resp. kritiku oprávněnou. To předpokládá, že nejsou překročeny meze věcné a konkrétní kritiky, a současně, že je kritika přiměřená i co do obsahu, formy a místa, tj. že nevybočuje z mezí nutných k dosažení sledovaného a zároveň uznaného cíle. O věcnou kritiku nejde, vychází-li z nepravdivých podkladů a dovozuje-li z těchto nepravdivých podkladů vlastní hodnotící úsudky znevažujícího charakteru.

Komentář: Nastíněné meze kritiky, při níž nedojde k zásahu do osobnosti člověka, jsou v souladu s novou právní úpravou.

NS Cpjn 13/2007 (R 54/2010), rozhodnutí ze dne 14. 4. 2010: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Došlo-li k zásahu do osobnostních práv v rámci výkonu zákonem stanovených oprávnění, resp. povinností (např. postupem příslušných orgánů v řízení, k němuž jsou ze zákona povolány, výpovědi svědka, resp. účastníka v takovém řízení, úkony advokáta jednajícího za klienta na základě udělené plné moci apod.), pravidelně nepůjde o zásah neoprávněný, pokud subjekt (osoba fyzická či právnická), jenž se zásahu dopustil, nevybočil z mezí takto stanovených práv a povinností; zásah je třeba současně vždy posuzovat v kontextu s okolnostmi, za nichž k němu došlo, a dále s přihlédnutím k funkci, kterou výkon dotčených práv, resp. povinností, plní. Vybočením z mezí takto stanovených práv a povinností v soudním řízení je zejména (například) křivé obvinění (§ 174 trestního zákona č. 140/1961 Sb., resp. § 345 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb.), křivá výpověď (§ 175 trestního zákona č. 140/1961 Sb., resp. § 346 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb.) nebo přestupek podle § 49 odst. 1 písm. a) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších změn a doplňků. Ve věcech veřejného nebo jiného společenského zájmu má každý právo sám nebo s jinými se obracet na státní orgány a orgány územní samosprávy s žádostmi, návrhy a stížnostmi; petice představuje zvláštní kvalifikovaný případ svobody projevu (který je spjat s povinností orgánu veřejné moci na obsah petice reagovat), může tak dojít ke kolizi s ústavněprávní hodnotou, jíž je právo na ochranu cti a dobré pověsti (čl. 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod). Proto bez dalšího neplatí, že „vyloučení neoprávněnosti zásahu do osobnostních práv“ je dáno již tím, že „zásah“ byl vyjádřen obsahem petice, jakožto výrazu ústavně zaručeného práva.

Komentář: Na hodnocení oprávněnosti či neoprávněnosti zásahu do osobnosti člověka v tomto případě nový občanský zákoník nic nemění.

VS Olomouc 1 Co 46/2009 (R 4/2011), rozhodnutí ze dne 25. 6. 2009: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Povinnost poskytnout zadostiučinění za protiprávní zásah do osobnostních práv fyzické osoby zaniká smrtí původce zásahu.

Komentář: Nový občanský zákoník nemění nic na základních pravidlech, z nichž soud vyšel při formulování svého závěru o nepřenositelnosti povinnosti původce zásahu.

NS 30 Cdo 1941/2007 (R 102/2008), rozhodnutí ze dne 31. 1. 2008: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Ochranu osobní cti poskytuje občanský zákoník výlučně proti takovým jednáním, která jsou objektivně způsobila přivodit újmu na osobnosti subjektu práva tím, že snižují jeho čest u jiných lidí a ohrožují tak vážnost jeho postavení a uplatnění ve společnosti. Není tu rozhodné, zda k újmě skutečně došlo; postačuje objektivní způsobilost příslušného jednání takovou újmu způsobit. K porušení práva na čest může dojít nepravdivými skutkovými tvrzeními difamačního charakteru i zveřejněním nepřipustných hodnotících úsudků o určité osobě. Jsou-li v kritice k charakterizaci určitých jevů a osob použity výrazy, jejichž míra expresivity je ve značném nepoměru k cíli kritiky, respektive je-li obsah kritiky nepřiměřený posuzovanému jednání kritizovaného a vyplývá-li z ní úmysl znevážit či urazit kritizovanou osobu (tzv. intenzivní exces), jde o kritiku nepřiměřenou, která je způsobilá zasáhnout do práva na ochranu osobnosti fyzické osoby (§ 11 obč. zák.).

Komentář: Nový občanský zákoník k hodnocení práva na čest nezaujímá odlišné stanovisko a rovněž vychází z objektivní způsobilosti jednání újmu na cti způsobit.

NS 30 Cdo 1174/2007 (R 29/2009), rozhodnutí ze dne 29. 11. 2007: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Oprávněnou kritikou veřejně činné osoby není uvádění nepravdivých údajů o této osobě nebo hodnotících soudů z těchto údajů vycházejících.

Komentář: Nový zákoník nemění přístup k ochraně osobnosti veřejně činných osob, dosavadní formulované závěry obstojí i nadále.

VS Praha 5 Co 69/93 (R 61/94), rozhodnutí ze dne 11. 6. 1993: judikát lze nadále užívat

Právní věta: Domáhá-li se žalobce, aby byla žalovanému uložena povinnost vyplývající z ustanovení zákona č. 256/1992 Sb., o ochraně osobních údajů v informačních systémech, nejde tu o ochranu osobnosti (§ 11 obč. zák.) a k řízení o žalobě je příslušný okresní (obvodní) soud ve smyslu ustanovení § 9 odst. 1 o. s. ř.

Komentář: Zákon č. 256/1992 Sb. je již zrušen, nahradil jej zákon č. 101/2000 Sb. I pro něj však nadále platí, že spory vyplývající z uplatňování práv a povinností podle tohoto zákona se neřeší dle práva na ochranu osobnosti. Současně je nutno upozornit na to, že od 1. 1. 2014 došlo ke změně věcné příslušnosti soudů, a i o žalobách, kde je uplatňováno právo na ochranu osobnosti, rozhodují okresní soudy jako soudy I. stupně.